

μάθαμε αρκετά για τη ραδιενέργεια φαίνεται ν' αγνοούμε το πιο βασικό. Είναι σαν να έχουμε ανοίξει το κουτί της Πανδώρας και δεν ξέρουμε πια πώς να το ξανακλείσουμε. Συχνά προβάλλονται οι ιατρικές εφαρμογές των πυρηνικών για να δικαιολογηθεί η συνέχιση της παραγωγής των πυρηνικών. Όμως η Ιατρική χρησιμοποιεί απειροελάχιστα ποσά ραδιενεργών υλικών είτε στην έρευνα, είτε στη θεραπευτική.

Υπάρχουν ήδη τόσα συσσωρευμένα ραδιοϊσότοπα που, τουλάχιστον η Ιατρική, δεν διεκδικεί την παραγωγή κανενός νέου. Μάς φτάνουν και μάς περισσεύουν τα υπάρχοντα μέχρι την εξαφάνιση του ανθρώπινου γένους. Άλλωστε φαίνεται να είναι φαύλος κύκλος, αφού τα ραδιοϊσότοπα χρησιμοποιού-

νται κυρίως στη θεραπεία των καρκίνων που, όπως είπαμε, η ραδιενέργεια προκαλεί. Γιατί να μη δικαιούμαστε να ελπίζουμε σε ένα αύριο χωρίς χημικά και ραδιενέργεια, χωρίς καρκίνο, έτσι που κάποτε τα ραδιοϊσότοπα να γίνουν για την ιατρική μουσειακό είδος;

«Κάλλιον έσσι το προλαμβάνειν του θεραπεύειν» έλεγε ο Ιπποκράτης· μ' αυτό το ελληνικό σλόγκαν ιδρύθηκε η IPPNW και συνέβαλε στο σταμάτημα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών ανάμεσα στις δύο τότε υπερδυνάμεις. Βασισμένοι σ' αυτό το ρητό πρέπει να πείσουμε λαούς και κυβερνήσεις ότι τα πυρηνικά δεν είναι η λύση για κανένα πρόβλημα. Αν θέλουμε φυσικά να επιβιώσει το ανθρώπινο είδος, τουλάχιστον όπως το γνώρισε μέχρι σήμερα η γη.

Γουέιν Χωλ

Γεωπολιτική, πυρηνικά όπλα, κοινωνία των πολιτών

Στο διάστημα της περασμένης τριετίας, λόγω της διάλυσης της παλαιάς Γιουγκοσλαβίας και της συνακόλουθης επανεμφάνισης του «Μακεδονικού» ζητήματος, η ελληνική κοινή γνώμη διανύει μια φάση έντονου εθνικισμού. Η στάση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο «Μακεδονικό», όπως και η στάση της έναντι του σοβαρότερου προβλήματος του πολέμου στη Βοσνία, έχει εξασθενήσει την επιφυλακτική αισιοδοξία που χαρακτήριζε

προηγουμένως το μέσο Έλληνα αναφορικά με την προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στο επίσημο επίπεδο, το ελληνικό κράτος προσαρμόστηκε σ' αυτή την καινούργια πραγματικότητα σε σχέση με την Ευρώπη, προβαίνοντας, αφ' ενός μεν σε μια δραστικότερη φιλοαμερικανική διπλωματία, αφ' ετέρου δε στην ανίχνευση δυνατοτήτων διμερούς συνεργασίας με την Αίγυπτο, τη Συρία, τη Λιβύη και άλλα κράτη της Μέσης Ανα-

τολής.

Υπάρχει όμως δυνατότητα μιας εναλλακτικής προσέγγισης στο «πρόβλημα» της Ευρώπης, η οποία σε περίπτωση πλήρους εφαρμογής της, οπωσδήποτε θα σήμαινε μια σημαντική αλλαγή στο πολιτικό σκηνικό, αλλά που, ωστόσο, δεν προϋποθέτει αναθεώρηση ή αλλαγή της ασκούμενης ή σχεδιασμένης πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης. Περιλαμβάνει μέτρα που μπορούν, τουλάχιστον σε πρώτη φάση, να εφαρμοστούν ως συμπλήρωμα της ασκούμενης κυβερνητικής στρατηγικής.

Εδώ δεν γίνεται λόγος για τις δραστηριότητες ορισμένων οικολόγων, οι οποίοι προτρέπουν σε μια αντιεθνικιστική διπλωματία στα Βαλκάνια «από τα κάτω» σε συνεργασία με διάφορες κοινοβουλευτικές και μη προσωπικότητες των δυτικοευρωπαϊκών Πρασίνων. Και αυτές οι ενέργειες αποτελούν σίγουρα μια συμπληρωματικής φύσης πολιτική, αλλά εναρμονίζονται με τους στρατηγικούς στόχους των Ευρωπαίων μας εταίρων. Αντιθέτως, η προοπτική που σκιαγραφείται στο ακόλουθο κείμενο, θέτει στο επίκεντρο την υπεράσπιση των συμφερόντων του ελληνικού λαού.

Πυρηνικά όπλα

Το θέμα των πυρηνικών εξοπλισμών - ειδικά των μεγάλων δυνάμεων - αποσιωπάται συστηματικά από το 1991 και συγκεκριμένα μετά από την πτώση του Γκορμπατσόφ, ο οποίος - ως θυμηθούμε - το θεωρούσε ως το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της ανθρωπότητας.

Το ζήτημα των πυρηνικών και οι

συνδεόμενοι με αυτά υποκριτικοί χειρισμοί των μεγάλων δυνάμεων, αποτελούν από πολλές απόψεις τρωτό σημείο της πολιτικής πανοπλίας αυτών των κρατών. Πρόκειται για ένα ζήτημα αναμφισβήτητα αξιοποιήσιμο από μια μη πυρηνική χώρα όπως η Ελλάδα.

Πιο ευάλωτη απ' όλες τις πυρηνικές δυνάμεις είναι η Βρετανία. Σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες ή, φερ' ειπείν, με τη Γαλλία, στη Βρετανία υπάρχει ακόμα ένα αξιοσημείωτο και ενεργό αντιπυρηνικό κίνημα. Τον Οκτώβριο του 1994 η Εκστρατεία για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό (Campaign for Nuclear Disarmament - CND) διοργάνωσε στο Λονδίνο μία μεγάλη αντιπυρηνική διαδήλωση με ιδιαίτερο στόχο το βρετανικό πρόγραμμα Τράιντεντ. Κατά τη διάρκεια της τριακονταπενταετούς ιστορίας της η CND απαιτεί το μονομερή πυρηνικό αφοπλισμό της Βρετανίας. Η CND εξακολουθεί σήμερα να προτάσει ακριβώς αυτό το στόχο. Έχει καταφέρει δύο-τρεις φορές σ' αυτό το χρονικό διάστημα (την τελευταία φορά το 1983), να αποσιώσει την υποστήριξη του Εργατικού Κόμματος. Το 1994 όμως δεν είχε την υποστήριξη κανενός από τα μεγάλα κοινοβουλευτικά κόμματα της Βρετανίας.

Ταυτόχρονα μ' αυτή την πρωτοφανή ομόφωνη αναισθησία των κοινοβουλευτικών κομμάτων στα ζητήματα του πυρηνικού αφοπλισμού, εμφανίζεται στη Βρετανία μια εξίσου πρωτοφανής θεσμική κρίση η οποία συμπεριλαμβάνει όχι μόνο το κοινοβούλιο αλλά και τη μοναρχία. Το 1994 βγήκαν στην επιφάνεια διαφοροποιήσεις ως προς δύο θέματα μεταξύ των πολιτικών του κοινοβουλευτισμού και του διαδόχου του

βρετανικού θρόνου. Αυτά τα δύο θέματα ήταν: πρώτον, ο θεσμικός ρόλος της Εκκλησίας και δεύτερον, οι δυνατότητες κρατικής παρέμβασης στις δραστηριότητες των μεγάλων πολυεθνικών εταιριών για λόγους περιβαλλοντικής προστασίας.

Επιστρέφουμε στην Ελλάδα: Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ κατέβαλαν σοβαρές προσπάθειες να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσέφεραν τα θέματα πυρηνικού αφοπλισμού (που ήταν τότε της μόδας) στο χώρο των δημόσιων σχέσεων. Η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και στη συνέχεια της Σοβιετικής Ένωσης - η οποία σήμανε πρακτικά και το τέλος της παρουσίας των επιδοτούμενων από τα πρώην «κομμουνιστικά» κράτη κινημάτων του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης - έθεσε εκτός μάχης αυτούς τους αντίπαλους των δυτικών ειρηνιστών (συμπεριλαμβανομένου και του ΠΑΣΟΚ) που διεκδικούσαν το ηθικό προβάδισμα στον αγώνα κατά των πυρηνικών εξοπλισμών. Αυτό είχε ως επακόλουθο μια αντίστοιχη πτώση της αντιπυρηνικής δραστηριότητας στις τάξεις του υποστηριζόμενου από το ΠΑΣΟΚ κινήματος ειρήνης (ΚΕΑΔΕΑ).

Χωρίς να θέλω να κουράσω τον αναγνώστη, θεωρώ απαραίτητη για την κατανόηση της σημερινής συγκυρίας μια ιστορική ανασκόπηση των κύριων γεγονότων της δεκαετίας του '80 στον τομέα του πυρηνικού αφοπλισμού.

Τα «ανεξάρτητα» κινήματα ειρήνης της δεκαετίας του '80

Τον Απρίλιο του 1980, σε απάντηση της εγκατάστασης από το ΝΑΤΟ μιας καινούργιας γενιάς πυρηνικών πυραύλων «πρώτου πλήγματος» στην Ευρώπη, η Έκκληση END (European Nuclear Disarmament - Ευρωπαϊκός Πυρηνικός Αφοπλισμός) δημοσιεύθηκε από ομάδα ατόμων και οργανώσεων που είχαν συγκροτηθεί υπό την αιγίδα του ιδρύματος Ράσελ στην Αγγλία. Η Έκκληση END, όπως και η ομώνυμη οργάνωση που δημιουργήθηκε στη συνέχεια, από πολλές απόψεις δεν αποτέλεσε τίποτα παραπάνω από μια νέα ενσάρκωση μιας γνωστής «αδέσμευτης» λογικής, η οποία επικρατούσε από τις πρώτες μέρες του Ψυχρού Πολέμου στα μη-κομμουνιστικά κινήματα του παγκοσμίου κινήματος ειρήνης.

Αποσβέποντας τις κομμουνιστικής επιρροής οργανώσεις του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης με τον ισχυρισμό ότι, λόγω της υποστήριξής τους από κράτη που συμμετείχαν ενεργά στο κίνημα των εξοπλισμών, δεν ήταν δυνατό να θεωρούνται γνήσια κινήματα ειρήνης, η END υιοθέτησε την άποψη ότι η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών υποκινείται από τον ανταγωνισμό των δύο πυρηνικών υπερδυνάμεων, η κάθε μία από τις οποίες χρειάζεται την άλλη ως «εξωτερικό αντίπαλο δέος» για να δικαιολογήσει την επιβολή εσωτερικής πειθαρχίας. Σύμφωνα με την ανάλυση της END, μια αποπυρηνικοποιημένη Ευρώπη ήταν εφικτή μόνο μέσω της χειραφέτησης της «κοινωνίας των πολιτών» και στα δύο άκρα της Ευρώπης.

Από μία άποψη όμως η END προ-

χώρησε παραπέρα απ' ότι οι παλαιότεροι εκφραστές της «αδέσμευτης» λογικής. Πιθανόν λόγω της γενικότερα πιο χαλαρής πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε στα κομμουνιστικά κράτη τη δεκαετία του '80, η END και οι σύμμαχοί της (γερμανοί Πράσινοι κ.τ.λ.) κατάφεραν να διατηρήσουν εν ζωή στην Ανατολική Ευρώπη ορισμένες μικρές ομάδες ειρηνιστών με πολιτική χροιά πολύ διαφορετική από εκείνη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης. Η πρώτη απ' αυτές τις ομάδες ήταν η Ομάδα της Μόσχας για την Εμπιστοσύνη μεταξύ των Λαών των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, η οποία ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1982. Το παράδειγμα της Ομάδας της Μόσχας ακολούθησαν σύντομα και άλλες ομάδες ειρηνιστών στην Ουγγαρία, στην Ανατολική Γερμανία και στην Πολωνία. Ο βρετανός ιστορικός Ε.Π. Τόμπσον έπαιξε πρωταρχικό ρόλο στην προβολή αυτών των ομάδων και στην υποστήριξη των δραστηριοτήτων τους.

Τα ετήσια συνέδρια της END, που διεξάγονταν κάθε καλοκαίρι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, έγιναν τόπος αναμέτρησης δύο βασικών τάσεων στις τάξεις των ανεξάρτητων κινημάτων ειρήνης της Ευρώπης. Η πρώτη τάση αντιτάχθηκε σε κάθε συνεργασία, ή ακόμα και διάλογο, με τις οργανώσεις του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης, μέχρις ότου τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας να παραχωρήσουν ισότιμη αναγνώριση στις «ανεξάρτητες» ομάδες ως υπέρμαχων της ειρήνης. Απαιτήσαν να τους δοθεί πλήρης ελευθερία κινήσεων, έκφρασης και οργάνωσης. Η δεύτερη τάση στους κόλπους της END χαρακτηριζόταν από μια λιγότερο απόλυτη εμμονή στην προτεραιότητα των

διεκδικήσεων των «ανεξάρτητων» ομάδων. Έδειχνε μια μεγαλύτερη διάθεση αναγνώρισης των οργανώσεων του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης ως γνήσιων ειρηνιστικών κινήματων. Γενικά αντιτάχθηκε στη λογική των αποκλεισμών που επικρατούσε μεταξύ των πιο θερμών οπαδών των «ανεξάρτητων» ομάδων.

Όταν ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ ανέλαβε την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης αυτή η διαμάχη στους κόλπους των κινήματων ειρήνης λύθηκε προς όφελος των «ανεξάρτητων» ομάδων. Από εκεί και πέρα το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης θα φέρει το στίγμα της «σταλαιάς σκέψης».

Η συνθήκη INF

Η υπογραφή της Συνθήκης INF για τους πυραύλους μέσου βεληνεκούς, προκάλεσε μια κρίση προσανατολισμού στα ανεξάρτητα κινήματα ειρήνης (και όχι μόνο). Αρκετοί προσχώρησαν στην άποψη ότι είχαν πραγματοποιηθεί οι στόχοι της Έκκλησης END. Η προσοχή της END όλο και πιο πολύ απομακρυνόταν από τα πυρηνικά και στρεφόταν προς τα ζητήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εθνικής αυτοδιάθεσης. Τα αιτήματα της ανεξαρτησίας των δημοκρατιών της Βαλτικής άρχισαν να προβάλλονται πιο δυναμικά. Ορισμένα ηγετικά στελέχη της END πήραν την πρωτοβουλία να ιδρύσουν μια «Συνέλευση Πολιτών Ελσίνκι» (Helsinki Citizens' Assembly - HCA), με έδρα την Πράγα. Η HCA απέβλεπε στην κινητοποίηση της «κοινωνίας των πολιτών» στην Ανατολική και Δυτική Ευρώπη

προκειμένου, σύμφωνα με την αποψη της να ενισχυθεί η φωνή της ΔΑΣΕ ως εναλλακτικού εγγυητή της ευρωπαϊκής ασφάλειας.

Η END (και κατ' επέκταση η HCA) βρέθηκαν εξ αρχής θετικά διατεθειμένες ως προς την επανανοποίηση της Γερμανίας. Θεωρούσαν όμως ουτοπικό έναν τέτοιο στόχο έξω από το πλαίσιο μιας γενικότερης προσέγγισης Ανατολής-Δύσης, η οποία θα εξασφάλιζε την αποπυρηνικοποίηση της Ευρώπης και την ταυτόχρονη διάλυση των δύο ψυχροπολεμικών μπλοκ. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου, όπως και η μετέπειτα συγκατάθεση των Σοβιετικών για ένταξη της Ανατολικής Γερμανίας στο NATO έδειξε το αβάσιμο αυτής της οπτικής. Η END και η HCA βρέθηκαν, από το 1990 και πέρα, «στα κρύα του λουτρού», ευθυγραμμισμένες με πολιτικά ρεύματα, όπως εκείνο του Ανατολικογερμανικού Νέου Φόρουμ, τα οποία έτρεφαν χιμαιρικές ελπίδες για μια ξεχωριστή και προηγμένη σοσιαλιστική Ανατολική Γερμανία, η οποία θα συνέχιζε, τάχα, να συνυπάρχει με το δυτικό της γείτονα χωρίς την προστασία του τείχους.

Σύμφωνα με την ανάλυση των END-HCA η πτώση της μιας από τις αμοιβαία υποστηριζόμενες στήλες του διπολικού συστήματος θα σήμαινε νομοτελειακά εξασθένιση και, τελικά, εξαφάνιση και της άλλης. Αντί γι' αυτό, η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας απλώς εγκαινίασε τον Πόλεμο του Κόλπου, τη διακήρυξη της Νέας Παγκόσμιας Τάξης και την ανασυγκρότηση του NATO, έτσι ώστε να βρίσκεται σε πλήρη ετοιμότητα για πολεμική δράση έξω από τα μέχρι τότε υφιστάμενα όρια αρμοδιότη-

τάς του.

Το σοβιετικό πραξικόπημα: Μια νέα ευκαιρία

Η σύγκριση που κατείχε τους ευρωπαίους ειρηνιστές και οικολόγους ως επακόλουθο του Πολέμου στον Κόλπο, δυστυχώς τους κατέστησε ανίκανους για αξία ανταπόκριση στο επόμενο μεγάλο γεγονός αυτής της πολυτάραχης περιόδου: το πραξικόπημα του Αυγούστου του 1991 στη Μόσχα.

Το αποτυχημένο αυτό πραξικόπημα κατά του Γκορμπατσόφ, ξεκαθάρισε το πολιτικό τοπίο με τρόπο εξαιρετικά ελπιδοφόρο. Μέχρι τότε οι θιασώτες της πυρηνικής αποτροπής αμφοτέρων των πλευρών του Ψυχρού Πολέμου, ενώ αποσιωπόντουσαν ορισμένες δυσάρεστες αλήθειες σχετικά με τα πυρηνικά, είχαν εξασφαλίσει τη συγκατάθεση του δικού τους κοινού - εκμεταλλεζόμενοι ακατέργαστα λαϊκά ανανακλαστικά πατριωτικής ή ιδεολογικής φύσης. Το πραξικόπημα το οποίο προκάλεσε την απαγόρευση του ΚΚΣΕ με τη συγκατάθεση του Γκορμπατσόφ, ουσιαστικά γκρέμισε έναν από τους σημαντικότερους λαϊκούς μύθους της ΕΣΣΔ όσον αφορά τα πυρηνικά, δηλαδή το μύθο του πυρηνικού οπλοστασίου ως εγγυητή των κατακτήσεων του σοσιαλισμού. Αν λάβουμε υπόψη τις μετέπειτα δηλώσεις του Κριουτσκόφ, επικεφαλής τότε της ΚGB, σύμφωνα με τις οποίες το πραξικόπημα παρακινήθηκε σε μεγάλο βαθμό από φόβους σχετικά με την επικείμενη παράδοση του πυρηνικού οπλοστασίου της ΕΣΣΔ στον έλεγχο των Αμερικανών, η ερμηνεία αυτή ενισχύεται

ακόμα περισσότερο.

Από δυτική άποψη, δεδομένου ότι η εξουσία του ΚΚΣΕ είχε πλέον εκλείψει κι είχε δρομολογηθεί η αναγνώριση της Ρωσίας ως συμμαχικής δύναμης, η παλιά λογική της ταύτισης των αντιπυρηνικών διαθέσεων με τη φιλοκομμουνιστική πολιτική έπαψε να ισχύει. Η συγχώνευση του ζητήματος των πυρηνικών με γενικότερα θέματα πολιτικής ένταξης μετατράπηκε απότομα από «άσο» στα χέρια των δυνάμεων του κατεστημένου σε αντίστοιχο «άσο» στα χέρια των αντιπυρηνικών κινήματων.

Οι Τόριδες στο Ενωμένο Βασίλειο για ολόκληρα χρόνια είχαν χλευάσει τους υποστηρικτές του μονομερούς αποπλισμού της Βρετανίας, παροτρύνοντάς τους να συστήσουν στους Ρώσους να αποπλιστούν μονομερώς. Εάν τον Αύγουστο του 1991 οι Βρετανοί ειρηγιστές είχαν πράξει ακριβώς αυτό, προτείνοντας δημόσια την κατάργηση του πυρηνικού οπλοστασίου της ΕΣΣΔ κάτω από διεθνή επίβλεψη, στα πλαίσια ενιαίου σχεδίου για την αναδιάρθρωση του προσωπικού και των εγκαταστάσεων προς δραστηριότητες κοινού οφέλους, τότε οι Τόριδες θα είχαν μείνει άναυδοι. Τυχόν δημόσια άρνησή τους να προσυπογράψουν το αίτημα του μονομερούς πυρηνικού αποπλισμού της Ρωσίας, θα αποκάλυπτε περίτρανα ένα μέχρι τότε πολύ καλά κρυμμένο γεγονός: το γεγονός ότι αυτοί, περισσότερο από οποιονδήποτε Ρώσο, ήταν εκείνοι που επιθυμούσαν να παραμείνει η Ρωσία πυρηνική δύναμη.

Πώς εξηγείται η στάση τους σχετικά με τα πυρηνικά; Ίσως η διατήρηση του ρωσικού φόβητρου εξυπηρετεί αποκλειστικά εσωτερικές πολιτικές σκοπι-

μότητες, όπως παλαιότερα για παράδειγμα η απειλή της κόλασης. Ίσως υπάρχουν μακροχρόνια δυτικά σχέδια για αξιοποίηση των ρωσικών πυρηνικών όπλων κατά της Κίνας. Σε κάθε περίπτωση το αποτέλεσμα είναι ίδιο. Ο πυρηνικός αποπλισμός της Ρωσίας δεν βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη, ούτε των Τόριδων της Βρετανίας ούτε της «διεθνούς κοινότητας» γενικότερα.

Το 1991 ήταν σίγουρα εφικτός ένας καταμερισμός εργασίας στα κινήματα ειρήνης, όπου η END, οι Πράσινοι και τα άλλα αδέσμευτα από τα δύο μπλοκ κινήματα ειρήνης θα πρότασαν την κατάργηση των πυρηνικών της ΕΣΣΔ, ενώ η CND, το αμερικανικό κίνημα για το πάγωμα των εξοπλισμών κ.τ.λ. θα στρέφονταν κατά των πυρηνικών στις δικές τους χώρες. Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να επιστρατευτούν τα κομμουνιστικά κινήματα του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης στο μεγάλο έργο της καταστροφής του πυρηνικού οπλοστασίου της πρώην ΕΣΣΔ. Αυτό θα σήμαινε, για πρώτη φορά, μια ανάληψη ηγετικών καθηκόντων από τα αδέσμευτα κινήματα, σε αντίθεση με τη μέχρι τότε αντικομμουνιστική και επομένως ελάχιστα συνεργάσιμη στάση τους. Θα σήμαινε ταυτόχρονα ένα πρώτο βήμα προς την πραγματοποίηση της γενικής αρχής της «κοινωνικής επιτήρησης του αποπλισμού», όπως προτείνεται επί δεκαετίες από τον Joseph Rotblat και το κίνημα Pugwash. Θα έδινε επίσης αληθινό περιεχόμενο στις διακηρύξεις των δυτικών κινήματων περί κοινωνικών «των πολιτών». Οι όποιες επιφυλάξεις των κομμουνιστών σχετικά με τη σκοπιμότητα του μονομερούς πυρηνικού αποπλισμού θα μπορούσαν να ανασκευα-

σθούν με αποδείξεις ότι υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την επανοικοδόμηση των κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης· ένα σχέδιο που προωθείται με τη συναίνεση όλων των κοινωνικών ομάδων του δυτικού κόσμου συμπεριλαμβανομένων και των φιλειθνικών.

Όπως ξέρουμε, καμμία τέτοια πρωτοβουλία δεν ανέλαβαν τα αδέσμευτα κινήματα ειρήνης απέναντι στους ηττημένους αντιπάλους τους. (Εδώ υπάρχει εντυπωσιακή διαφορά από τα όσα έλαβαν χώρα τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια στην πρώην χιτλερική Γερμανία). Τα επίσημα κινήματα ειρήνης της ΕΣΣΔ απλώς αφέθηκαν να διαλυθούν, καθώς τα μέλη τους ασχολήθηκαν με -γι' αυτούς - πιο επείγοντα προβλήματα (όπως, π.χ., η εξασφάλιση τροφίμων, για να μην πεθάνουν από την πείνα). Έτσι, έμεινε ελεύθερο το πεδίο για τους πολλούς και ποικίλους υπέρμαχους εθνικιστικών και θρησκοόληπτων απόψεων, οι οποίοι γρήγορα κινητοποιήθηκαν για να αναπληρώσουν το κενό που άφησαν οι οπαδοί ενός φανερά αποτυχημένου (για να μην το πούμε με άλλους όρους: φανερά προδομένου) διεθνισμού.

Το 1992 έφερε την επίσημη διάλυση της ΕΝΔ, χωρίς να έχει πραγματοποιηθεί κανένας από τους διακηρυγμένους στόχους της, εκτός από τη διάλυση του ενός από τους δήθεν «αμοιβαία υποστηριζόμενους» πόλους του ψυχροπολεμικού συστήματος και την κατάρρευση των «ολοκληρωτικών κομμουνιστικών καθεστώτων» της Ανατολής. Η ΗCA συνέχισε τις δραστηριότητές της, επικεντρώνοντας ιδιαίτερα την προσοχή της στην κατάσταση στα Βαλκάνια,

όπου υποστήριζε τη διατήρηση μιας πολυεθνικής Βοσνίας σε πείσμα της δημοκρατικά εκφρασμένης θέλησης της πλειοψηφίας των Σέρβων - και της μη εκφρασμένης, πλην όμως υπαρκτής, θέλησης των Κροατών της περιοχής - να συγκροτήσουν δικά τους εθνικά κράτη. Η ΗCA, αυτοδιορισμένος εκπρόσωπος της «κοινωνίας των πολιτών», αποτέλεσε μια από τις πιο επίμονες φωνές υπέρ της πραγματοποίησης μιας «δυναμικής» επέμβασης της διεθνούς κοινότητας στη Βοσνία, για να επιβληθεί μια «λύση» σύμφωνα με τις επιλογές των Μουσουλμάνων.

Η ΗCA διατηρεί και στην Ελλάδα ομάδα υποστήριξης, η οποία διοργανώνει, υπό την προεδρία του Γ. Παπανδρέου, μιά σειρά διεθνών συσκέψεων. Ο Γ. Παπανδρέου σε ιδιαίτερη τηλεφωνική συζήτηση το 1991, έδειχνε γενικά θετικά διατεθειμένος απέναντι στο αίτημα του μονομερούς πυρηνικού αποκλισμού της ΕΣΣΔ. Ωστόσο το θέμα προφανώς δεν τέθηκε ποτέ για συζήτηση στις διαβουλεύσεις της ΗCA στην Ελλάδα.

Το Σεπτέμβριο του 1993, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης Γκορμπατσόφ στην Ελλάδα, υποστηρικτές του μονομερούς πυρηνικού αποκλισμού της Ρωσίας επιχειρήσαν, σε συγκέντρωση στο Βεάκειο Θέατρο, να αποσπάσουν από τον πρώην σοβιετικό ηγέτη μια δημόσια τοποθέτηση σχετικά με τα πυρηνικά. Δυστυχώς ο δήμαρχος του Πειραιά, ο οποίος προέδρευε εκείνο το βράδυ, λόγω χρονικού περιορισμού δεν τους έδωσε το λόγο, με αποτέλεσμα να παραμείνει μέχρι τώρα αναπάντητο το βαρυσήμαντο ερώτημά τους.

Τον Ιούνιο του 1994 το πυρηνικό

οπλοστάσιο της Ρωσίας επέστρεψε στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων εξαιτίας των προσπαθειών της γερμανικής αστυνομίας να δελεάζει τους απένταρους και απεγνωσμένους εργαζομένους και επιστήμονες στις πυρηνικές εγκαταστάσεις της Ρωσίας ώστε να κλέβουν πλουτώνιο από τους τόπους εργασίας τους με στόχο να μεταφερθεί στη Γερμανία. Το πιο πιθανό είναι ότι οι ενέργειες αυτές εξυπηρετούσαν προεκλογικές σκοπιμότητες της κυβέρνησης Κολ, η οποία επεδίωκε να επωφεληθεί από τα σκάνδαλα που θα προκαλούσε η ανακάλυψη τέτοιου είδους «κινδύνου εξ Ανατολών».

Το περιστατικό αυτό φαίνεται ότι παρακίνησε τον Γέλτσιν - ο οποίος για δυόμισι χρόνια τηρούσε σιωπή ιχθύος στο θέμα των πυρηνικών - να υποβάλει στον ΟΗΕ σημαντικές προτάσεις στρατηγικού αποπλισμού, έτσι ώστε να φέρει σε δύσκολη θέση τους δυτικούς του συμμάχους. Οι προτάσεις αποπλισμού του Γέλτσιν δεν βρήκαν ανταπόκριση από την αμερικανική πλευρά κι έτσι το όλο θέμα ξεχάστηκε.

Μια πρωτοβουλία για μονομερή πυρηνικό αποπλισμό της Ρωσίας, ίσως σήμερα αποτελεί λιγότερο ρεαλιστική πρόταση απ' ότι προ τριετίας (οπότε θα συνιστούσε φυσιολογική επέμβαση στις τότε εξελίξεις). Λόγω της ανάπτυξης του πολυκομματισμού στη Ρωσία οι σημερινοί πολιτικοί δέχονται πιέσεις ανταγωνισμού με στόχο τις ψήφους απληροφόρητων ψηφοφόρων, οι οποίοι εύκολα επηρεάζονται από δημαγωγίες. Όπως στη Βρετανία οι Τόριδες κατάφεραν ν' αξιοποιήσουν την άγνοια των απλών ψηφοφόρων στο θέμα των πυρηνικών για να εξασφαλίσουν αλληπαλά-

ληλους εκλογικούς θριάμβους σε βάρος των Εργατικών, καθιστώντας τους τελευταίους εντελώς ανίκανους για ορθολογική σκέψη ή δράση σχετικά με τα πυρηνικά, έτσι και σήμερα στη Ρωσία καιροφυλακτούν αρκετοί παρόμοιου τύπου πολιτικοί, οι οποίοι θα αρπάξουν κάθε ευκαιρία για να παρουσιάζουν τους αντιπάλους τους ως υπονομευτές της εθνικής ασφάλειας.

Φυσικά υπάρχουν και πολλοί κομμουνιστές, όπως και δημοκράτες, οι οποίοι είναι περισσότερο ενημερωμένοι. Πριν να ξεκινήσει οποιαδήποτε καμπάνια για τον πυρηνικό αποπλισμό είναι απαραίτητο να γίνουν λεπτομερείς συζητήσεις με ρώσους πολιτικούς αυτού του είδους. Δεν αποκλείεται ότι η προοπτική να γίνει παράλληλο άνοιγμα στη Βρετανία (στον πλέον ανίσχυρο κρίκο, όπως σημειώθηκε, στην αλυσίδα των φιλοπυρηνικών κρατών της Δύσης) θα είναι αρκετή για να πεισθούν πολλοί (αν όχι οι περισσότεροι) ρώσοι πολιτικοί να επανατοποθετήσουν το θέμα των πυρηνικών, αποφεύγοντας τον δρόμο των «συναντήσεων κορυφής των δύο υπερδυνάμεων», όπου οι Αμερικάνοι ελέγχουν όλα τα σενάρια.

Είναι αλήθεια, ότι κανένα από τα μεγάλα εθνικά κόμματα του Βρετανικού κοινοβουλίου δεν δείχνει πρόθυμο να ασπαστεί με ουσιαστικό τρόπο τον πυρηνικό αποπλισμό. Υπάρχουν όμως και άλλα κέντρα επιρροής στα οποία μπορεί να γίνει προσφυγή. Η κινητοποίησή τους σχετικά με αυτό το θέμα, στην περίπτωση που οι Έλληνες θα εμφανιστούν ως κινητήρια δύναμη μιας τόσο ωφέλιμης από κάθε άποψη πρωτοβουλίας, θα μπορούσε να λειτουργήσει καταλυτικά για την πολιτική ζωή της

Βρετανίας, όπως και για το κύρος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στο γεωπολιτικό πλαίσιο, ειδικά σε σχέση με τα Βαλκάνια, ορισμένοι από τους πιο αμελικτους βρετανούς αντιπάλους της Ελλάδας βρίσκονται σήμερα στο Εργατικό Κόμμα (ακόμα περισσότερο απ' ότι στους Τόριδες) και μάλιστα μεταξύ εκείνων που παραδοσιακά αποκαλούνται «αριστερή πτέρυγα» των Εργατικών, η οποία στην εποχή μας έχει αναπτυχθεί σε έντονα φιλογερμανικό πολιτικό λόμπυ. Γι' αυτό το λόγο πιστεύω ότι οποιαδήποτε σχεδιασμένη ελληνική πρωτοβουλία στο θέμα των πυρηνικών οφείλει να ερευνήσει τη δυνατότητα να αποσπαστεί η υποστήριξη εκείνων των στοιχείων των Τόριδων, που αμφισβητούν την παρούσα λογική παρεμβάσεων της «διεθνούς κοινότητας» στην πρώην Γιουγκοσλαβία.

Η πιθανότητα ήττας από τους Εργατικούς στις επόμενες εκλογές δεν αποκλείεται να συγκεντρώσει το μυαλό πολλών Τόριδων ώστε να συνειδητοποιούν την σκοπιμότητα να τραβήξουν το χαλί κάτω από τους Εργατικούς στο θέμα του πυρηνικού αποκλεισμού, υπό τον όρο (για λόγους εσωτερικής πολιτικής της Βρετανίας) να αναπτύσσεται αντίστοιχη πρωτοβουλία και στη Ρωσία.

Τον Απρίλιο του 1995 επίκειται επαναδιαπραγμάτευση της Συνθήκης Μη-Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων. Αντί να θέσουν προθεσμία για την επίτευξη του πυρηνικού αποκλεισμού (όπως, π.χ., το έτος 2000 που πρότεινε κάποτε ο Γκορμπατσόφ) οι τέσσερις από τις πέ-

ντε πυρηνικές δυνάμεις ζητούν αόριστης διάρκειας και άνευ όρων ανανέωση της Συνθήκης. Τα 159 μη πυρηνικά κράτη του κόσμου σίγουρα δεν ενθουσιάζονται απ' αυτή την προοπτική. Μέχρι τώρα σέβονται τη συνθήκη, απέχοντας από την κατασκευή των δικών τους πυρηνικών οπλοστασίων. Απαιτούν, ωστόσο, αποδείξεις ότι οι πυρηνικές δυνάμεις αντιμετωπίζουν με αντίστοιχη σοβαρότητα τις δικές τους υποχρεώσεις και ότι δεν χειρίζονται τη Συνθήκη ως όργανο διατήρησης της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων.

Αυτή τη στιγμή μία πυρηνική δύναμη, η Κίνα, η οποία πραγματοποιεί ακόμα υπόγειες πυρηνικές δοκιμές, βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή, έχοντας να επιλέξει ανάμεσα στη μαζική επέκταση του πυρηνικού της οπλοστασίου ή στη διοχέτευση των εθνικών πόρων προς έργα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η περαιτέρω πορεία της Κίνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό - ίσως καθοριστικά - από τις αποφάσεις που θα ληφθούν σχετικά με το μέλλον των πυρηνικών εγκαταστάσεων της Ρωσίας. Παρά την πιθανή απροθυμία των ρώσων ηγετών να ανταγωνίζονται με την Κίνα στον τομέα των πυρηνικών εξαπλισμών, η ήδη υπάρχουσα ρωσική υπεροχή σ' αυτό τον τομέα - σε συνδυασμό με το απρόβλεπτο στοιχείο του επιθετικού ρωσικού εθνικισμού - η οποία ενισχύεται από τις επιλογές της «Διεθνούς Κοινότητας», αργά αλλά σταθερά απομακρύνουν τη Ρωσία από την παρούσα της πορεία προς τον πυρηνικό αποκλεισμό.